

професійному общенню, что делает возможным проведение итогового оценивания студентов по результату выполнения проекта.

Практическая реализация проектной работы подсказывает пути ее усовершенствования, которые требуют уточнения, разработки и проверки в естественных условиях учебного процесса, что открывает перспективы для дальнейшего исследования проблемы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Арванитопуло Е.Г. Зміст і структура курсу з навчання майбутніх учителів створення професійно орієнтованих проектів для навчання іноземної мови // Іноземні мови. – 2007. – № 4. – С. 21–25.

2. Березюк Е.М. Организация работы студентов по английскому языку в кабинете самостоятельной подготовки // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – К.: КНЛУ-НМАУ, 2006. – Вип. 31. – С. 9–12.

3. Березюк Е.М., Терехова О.А. Методические указания к выполнению учебных модулей по дисциплине “Английский язык профессионального общения” для студентов специальности “Судовождение” дневной и заочной форм обучения. – Севастополь: СевНТУ, 2007. – 40 с.

4. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. – М.: Академия, 2004. – 336 с.

5. Денисенко С. Професійне іншомовне спілкування. Сутність і структура // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – К.:КНЛУ-НМАУ, 2007. – Вип. 34. – С. 21–24.

6. Копылова В.В. Проектная методика как эффективная технология воспитания учащихся средствами иностранного языка: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Москва, 2001. – 204 с.

7. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык. – М.: АРКТИ, 2002.

8. Програма з англійської мови для професійного спілкування. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.

9. Резнікова І.А. Методичні передумови використання методу проектів для навчання майбутніх маркетологів професійно орієнтованого англійського мовлення // Вісник КНЛУ: Педагогіка та психологія. – 2007. – Вип. 12. – С. 39–44.

10. Титова В.В. Модульно-проектна методика навчання англійської мови студентів вищих технічних закладів освіти: Дис. ... канд. пед. наук: 12.00.03. – К., 2001. – 178 с.

11. Шашина Л.Ф. Аспекты понятия автономии учащихся в процессе изучения иностранного языка // Современные теории и методы обучения иностранным языкам. – М.: Экзамен, 2006. – 381 с.

УДК 811

Ван Лей

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ВИКЛАДАЧА ВОКАЛУ В АСПЕКТІ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

У статті подається розуміння психологічних характеристик музично-педагогічного процесу навчання співака з точки зору розвитку його здібностей. Для оволодіння вокально-педагогічною майстерністю і досягнення подальшого професійного зростання студента педагог повинен враховувати цілий комплекс різноманітних здібностей (загальних, музичних, вокальних), творчий розвиток яких відбувається в гнучкій єдності таких складових, як розумовий розвиток і засвоєння професійних знань, співочих навичок.

The article is devoted to the comprehension of psychological features of the educational-music process of a singer education from the standpoint of his/her aptitude. The teacher has to take into account the whole complex of different abilities including general, musical and vocalic ones in order to acquire vocalic-educational skill and the next professional development of the student. The creative development of a student is possible under the condition of the flexible entity of such constituents as mental development as well as professional and vocalic skills acquiring.

Ключові слова: вокальне мистецтво, викладач вокалу, китайська вокальна педагогіка, вокальні навички, вокальні здібності, навчання вокалу.

Keywords: vocal art, teacher of vocal, Chinese vocal pedagogics, vocal skills, vocal capabilities, teaching of vocal.

Сучасний педагогічний процес ставить високі вимоги до викладача сольного співу. Здійснюючи педагогічну діяльність, він є одночасно співаком, методистом, вихователем і психологом. Удосконалення різних проявів єдиної за своєю структурою педагогічної діяльності вимагає від викладача сольного співу глибокого володіння спеціальними знаннями, уміннями та навичками, які, у свою чергу, сприяють розвитку необхідних спеціальних педагогічних здібностей, зрештою, оволодінню педагогічною майстерністю викладання вокалу.

Професія педагога вокалу є неподільною єдністю педагогіки і вокального мистецтва, вимагає широкого комплексу як загальнопедагогічних, так і спеціальних здібностей. У такому розумінні психологічний аспект педагогічного процесу стає важливим чинником якості процесу викладання вокалу. Саме на виявленні психологічних аспектів педагогічної діяльності в контексті становлення та розвитку музичних здібностей співака й побудована стаття.

Як наголошувалося, професія педагога сольного співу має специфічні особливості, які увібрали певний комплекс здібностей та особистісних якостей. Успіх педагогічної діяльності викладача співу й оволодіння професійно-педагогічною майстерністю визначаються професійно-педагогічним спрямуванням його творчих пошуків. Саме такий напрям педагогічної діяльності безпосередньо впливає як на якість знань викладача, так і на необхідність їх постійного оновлення.

Очевидно, педагогічна готовність викладача вокалу до обраного виду мистецької діяльності зумовлюється багатьма чинниками, проте головні активізуються соціальними потребами суспільства. Іншими словами, це стосується передусім соціального замовлення, соціальної необхідності у вокальній професії та наявності необхідних здібностей індивіда і рівня їх розвитку для виконання професійних завдань вокально-педагогічного процесу. Якщо перший чинник має непрямої вплив на формування фахівця, то другий – безпосередньо й повністю залежить від специфіки та якості вокальної освіти.

Відомо, що здібності як особисто психічні властивості особистості необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку з професійною спрямованістю. При цьому, як стверджують психологи, здібності не тільки виявляються, але й формуються у процесі педагогічної діяльності. Схильність до конкретної роботи стимулює як виявлення і подальший розвиток природних задатків, так і формування нових творчих характеристик особистості.

Розвиваючись у процесі творчої діяльності, здібності впливають на діяльність, підносячи її якісний рівень. Іншими словами, для розвитку здібностей необхідна активна творча робота, яка не тільки сприятиме виявленню вже сформованих, але й формуванню та розвитку потенційних¹ музичних здібностей.

У процесі мистецької діяльності здібності творчо розвиваються. При цьому важливо зрозуміти, як саме співвідносяться у здібностях успадковане і набуте. Багато європейських педагогів обґрунтовують думку про законорічність зв'язку між спеціальними і батьківськими² здібностями.

Для творчого розвитку здібностей неабияке значення мають анатомо-фізіологічні властивості організму: будова нервової системи і функціональна діяльність мозку. Те спадкове, що виявляється в типологічних властивостях людини (воля, врівноваженість, мобільність нервових процесів), і є фізіологічною передумовою для розвитку здібностей. Пластичність нервової системи, її величезні потенційні можливості створюють умови для формування у людини певних здібностей і їх творчого розвитку [19, 94].

Відомо, що найбільш плідно здібності розвиваються у процесі цікавої та улюбленої діяльності. Це зумовлено розвитком, збагаченням і поглибленням інтересів, у центрі яких – схильність до діяльності і потреба в ній, а також процес, спрямований на збільшення обсягу й поліпшення

якості професійних знань та вмінь, які пов'язані з удосконаленням цієї діяльності.

У структурі психічних властивостей особистості важливу роль відіграє ставлення до обраної мистецької спеціальності. Наявність глибокого і постійного інтересу до професії, як правило, породжує рух до отримання відповідних професійних знань і постійного їх поглиблення. У зв'язку з цим особливої ваги для сучасного вокаліста набуває пізнавальна та розумова активність, яка допомагає в навчанні. Особливий інтерес для дослідження розвитку творчих здібностей співака становить питання про загальні і спеціальні здібності, про співвідношення схильностей, здібностей і таланту.

Під час тлумачення професійних здібностей учені відштовхуються від структури самої діяльності, вважаючи, що педагогічні здібності є не тільки передумовою успішної роботи викладача, але й своєрідним відображенням її структури. Серед педагогічних здібностей визнані такі: конструктивні, організаторські, комунікативні і гностичні, а також педагогічна фантазія, спостережливість, вимогливість, педагогічний такт, розподіл уваги. Як бачимо, “ансамбль” названих здібностей – динамічний і в різних ситуаціях відіграє різну роль.

Слід відзначити, що залежність між загальними педагогічними і спеціальними здібностями, наприклад музично-вокальними, може бути встановлена лише за допомогою педагогічної спрямованості особистості. Якщо педагогічна спрямованість і власне педагогічне дарування відсутні, то вокально-музичні здібності спрямовують розвиток не на вдосконалення педагогічної майстерності, а на іншу діяльність, наприклад виконавську. Якщо ж у структурі особистості педагога-вокаліста гармонійно поєдналися кілька здібностей, а провідну роль відіграють педагогічні, то у цьому випадку можна говорити про особистість як про талановитого педагога [10, 161].

Комплекс педагогічних здібностей тісно пов'язаний з якостями педагога, з його загальними і спеціальними здібностями. Індивідуальні здібності тісно пов'язані з характеристикою професійної відповідності педагога, яку слід розуміти як відповідність обраній професії, його інтересам, смаку, потребам, індивідуальним рисам вдачі. У процесі діяльності відбувається поступова зміна природних схильностей людини відповідно до вимог цієї діяльності й окреслюються ті якості фахівця, які з часом становитимуть структуру його індивідуальності. Так, у педагогічній діяльності викладача вокалу вибудована цілісна структура особистості педагога-вокаліста, в якій музично-вокальні здібності стають необхідним та обов'язковим компонентом.

Формування вокально-музичних здібностей підпорядковане загальним закономірностям розвитку здібностей. Багато дослідників констатують той факт, що вихідною точкою для формування всіх вокально-музичних інтересів, аж до конкретних видів вокальної творчості, є загальнолюдська здібність до музичного сприйняття. А вона, у свою чергу, формується в

¹ *Потенційні здібності* – це своєрідні психологічні резерви особистості, які реалізуються або не реалізуються залежно від конкретних умов існування. Потенційні здібності лежать в основі подальшого індивідуального розвитку людини. Кожний індивід “відбирає” для себе ті види діяльності, які найбільш повно відповідають його психічній природі. Розвиток потенційних здібностей залежить як від соціальних умов, так і від рівня зрілості особистості, її суспільної позиції, активності, психічних властивостей.

² Іншими словами, властивості, які притаманні кожному індивіду. Як приклад, слухова чутливість.

умовах активної роботи музичного і вокального слуху.

Дослідженням з проблем розвитку музичного слуху як найважливішої музичної здібності займався Б. Асаф'єв, а розвитком вокального слуху – В. Морозов. За визначенням Б. Асаф'єва, слуховому апарату людини властиві спадкові якості активного слухання, завдання ж музики – виховувати і розвивати слухову діяльність [1]. Розуміння такого взаємозв'язку – активне слухання і слуховий розвиток студента – має найважливіше значення для всієї роботи викладача музики, зокрема викладача вокалу [18, 154–196].

Б. Теплов, вивчаючи структуру музичних здібностей, органічно пов'язував їх із загальним розвитком особистості. Він уперше ввів поняття про музичність як синтетичний вираз музичного дарування і визначив його основні компоненти на зразок емоційно-естетичне сприйняття дійсності, образне мислення, система музично-слухових уявлень, які включають різні якості музичного слуху, відчуття ладу і ритмічного групування [26].

Спираючись на це визначення, зазначимо, що взаємопов'язані музично-вокальні здібності формуються лише у вокальній діяльності. Причому всі зазначені компоненти, які пов'язані з конкретними видами вокальної творчості, не можуть існувати відокремлено, самі по собі. Розвиваючись у процесі мистецької діяльності, спеціальні музично-вокальні здібності, такі, як емоційна реакція на музику, вокальний слух, операція вокально-слуховими уявленнями впливають на професійне становлення співака.

Особливе місце у структурі особистості педагога-вокаліста посідає мислення як якість, що лежить в основі його професії. На сучасному етапі розвитку науки, вокального мистецтва і педагогічної освіти для здійснення плідної діяльності важливо з'ясувати функціональні особливості мислення і специфіку розумової діяльності педагога-вокаліста.

Дослідники вокального мистецтва констатують, що для процесу мислення величезне значення мають системи тимчасових зв'язків – саме вони є фізіологічною основою мислення, оскільки кожна асоціація є актом народження думки. У перший момент асоціації відображаються реальні зв'язки у найзагальнішому вигляді, за повторних роздратувань вони уточнюються, закріплюються і стають фізіологічною основою для більш точних і правильних знань. Під час сприйняття і виконання вокальних творів асоціації виникають під впливом музики, яка реально звучить, яку можна відчутти внутрішнім слухом, – музики, яка викличе глибокі музичні та вокальні образи.

Уявлення про характер та якість звучання голосу, про віднаходження потрібного тембру і динаміки вокального твору асоціюється у вокаліста з уявленнями про те, який прийом необхідний йому в певних випадках, як знайти відповідну якість звучання, як використовувати вокально-виконавські й вокально-технічні засоби, щоб передати глибокий художній образ, який виник в уяві студента.

Сучасні психологи розглядають мислення як діяльність. Будучи активним цілеспрямованим вольовим актом, ця діяльність здійснюється через внутрішні процеси мислення – аналіз, синтез, абстракцію та узагальнення у вигляді системи інтелектуальних операцій, які регулюються свідомістю. Так, аналіз вокального твору здійснюється на рівні визначення його форми і стилю, мелодичної і гармонічної структури, своєрідності виразових засобів під час утілення художнього задуму певним композитором. Синтез у роботі над вокальним твором – це цілісний підхід до розуміння і вибору художньо-виразових компонентів, які передають зміст вокального твору під час його сприйняття, виконання й донесення до слухача.

Робота над вокальним твором пов'язана з постійним аналізом його окремих елементів для більш глибокого їх вивчення з метою максимально точної передачі задуму композитора, який утілений у нотному й поетичному текстах. До таких форм вивчення можна віднести роботу над інтонацією, фразуванням і лінією динамічного розвитку, ансамблем вокальної мелодії з акомпанементом, окремими епізодами і частинами тощо.

Звичайно, такий шлях певною мірою умовний, оскільки у свідомості постійно живе цілісний художній образ, заради якого здійснюється цей детальний розбір. Пошук засобів виконання вокально-технічних і вокально-виконавських завдань, а також критична оцінка досягнутих результатів – основне завдання вокаліста-виконавця на будь-якому рівні – від початківця до зрілого майстра *bell canto*. Активна позиція співака пов'язана з постійним випереджальним розвитком вокальної думки. У практичній роботі це відображено в послідовному виконанні низки пізнавальних і вокальних завдань. Одна з найважливіших характеристик цього процесу – цілісність.

У вокальній діяльності будь-якого виду сприйняття нотного і вокального текстів, активна робота вокального слуху як внутрішнього, так й оцінного є єдиним смисловим комплексом. Отже, здійснюється послідовний контроль дій у вигляді зворотного зв'язку, який вносить корективи й уточнення у процес виконання.

У педагогічній практиці вокаліста великого значення набуває правильне розуміння співвідношення професійних знань і специфіки мислення особистості (це передусім стосується як розуміння педагогом себе, так і розуміння психофізіологічних процесів особистості студента).

Відомо, що мислення і знання є основними елементами індивідуального пізнання. Теоретичне перетворення інформації, яка надходить, можливе лише за наявності певного запасу знань. Водночас система знань і дій є результатом розумової діяльності, яка забезпечує умови для отримання нових знань, останні при цьому є основним засобом подальшого пізнання. Саме з допомогою рівня та якості знань визначається певна діяльність.

Необхідно звернути увагу на емоційний бік мислення, який є визначальним для вокальної діяльності, зокрема для вокально-педагогічної сфери.

Емоційний стан мислячого суб'єкта, як уважають психологи, пов'язаний з динамікою розумового процесу. Емоції виникають від браку відомостей, необхідних для досягнення мети, як рушійна сила в пошуку інформації, якої бракує. Компенсуючи цей недолік, емоції забезпечують дії, які сприяють пошуку нової інформації. Емоції як необхідний компонент мислення можуть стимулювати або гальмувати розумовий процес. Особливо великого значення емоції набувають у формуванні художньо-образного мислення¹. Розвиток художньо-образного мислення є одним із завдань підготовки студента до вокальної діяльності як педагогічної, так і виконавської. Чим багатший емоційний світ студента, тим повніше він може впливати на сферу відчуттів своїх слухачів.

Вокальне мислення слід розуміти як специфічний вид людських здібностей щодо мислення. Закономірності мислення набувають у вокальній діяльності (як педагогічній, так і виконавській) своєрідного характеру завдяки тому, що відображення дійсності відбувається за допомогою музичних і вокальних образів. В основі вокального мислення лежать музично- і вокально-слухові дії, які є комплексом взаємопов'язаних і взаємообумовлених вокально-слухових, вокально-рухових (м'язових артикуляцій) і зорових уявлень.

Подібно до вокальних відчуттів і вокального сприйняття вокально-слухові уявлення є відображенням реального світу. Але вони, у свою чергу, мають відносну самостійність і можуть у фантазіях співака вільно комбінуватися, оскільки не пов'язані з безпосередніми відчуттями на певний момент (специфічна особливість вокальної діяльності).

Аналіз методичної і мемуарної літератури дає змогу стверджувати велике значення вокально-слухових уявлень для будь-якого виду вокальної діяльності, оскільки вони найтісніше пов'язані з вокально-руховими уявленнями. Виникаючи у процесі вокальної діяльності, вокально-слухові уявлення активно впливають на якість цієї діяльності, удосконалюють її шляхом оволодіння прийомами голосоутворення і при цьому удосконалюються самі. Конкретним виявом активних вокально-слухових уявлень з руховими є будь-яка виконавська діяльність студента, виконавця або педагога.

Звуковий образ, чітке уявлення про основну характеристику звука (висота, тембр, сила) відіграє вирішальну роль у відборі вокально-технічних і вокально-виконавських дій, їх аналізу, узагальнення, фіксації, співування. Якщо технічна і виконавська мета міститься у свідомості вокаліста, лише тоді стає можливим відбір необхідних засобів і прийомів для досягнення поставленої мети. Саме так здійснюється формування вокально-рухових зв'язків, створюється нерозривна єдність вокально-слухових і рухових уявлень. Необхідно відзначити, що цей зв'язок має двосторонній характер, оскільки у процесі вокальної

діяльності слухові і рухові уявлення “співпрацюють” і взаємозбагачуються.

Отже, в основі розуміння ідейно-образного змісту вокального твору лежить логічне начало – вияв специфічних закономірностей вокальної мови (пізнання основних законів італійського *bell canto*), який стимулює розвиток внутрішнього і вокального слуху, що, у свою чергу, приводить до утворення творчої здібності, яку можна назвати відчуттям вокальної логіки [1, 180]. Розуміння і відчуття логіки побудови вокального твору, його форми, структури, прийомів звукоутворення сприяє емоційному сприйняттю, глибокому проникненню в художній образ, який закладений у музичному творі.

Уміння студента-вокаліста проникати в сутність твору дає змогу в подальшій педагогічній роботі формувати творчий світ учнів, здатних художньо мислити. Вокальний образ² принципово нічим не відрізняється від образу з будь-якого іншого виду мистецтва, яке в основі має художнє узагальнення. Водночас художній образ, пов'язаний з емоційним та естетичним сприйняттям, несе риси індивідуальності людини, яка його створює.

У цілому художній образ можна розглядати як систему, яка формується у свідомості людини. Відомо, що головним елементом образу є уявлення. Але образно-музичне, вокальне мислення далеко не обмежується вокально-слуховими і вокально-руховими уявленнями. До нього включають асоціативні уявлення різного характеру. Цей комплекс уявлень, який породжує художній образ вокального твору, за своєю природою досить непостійний і динамічний. Різноманітні асоціативні зв'язки, складні професійні відчуття, які з'являються під час сприйняття і виконання вокального твору, а також узагальнення емоцій, віднаходження необхідного забарвлення тембру значною мірою допомагають зрозуміти задум композитора, а згодом яскраво і своєрідно відтворити його у виконанні.

Нашарування вокально-слухових уявлень у свідомості співака збагачується завдяки музичному і вокальному досвіду. Це дає можливість глибоко розуміти задум вокального твору. Щоб розкрити смисловий та емоційний зміст нотного і словесного текстів, необхідно, сприймаючи всі деталі, уміло переводити їх у сферу вокально-слухових уявлень. Про це дуже яскраво написав Б. Теплов. Він відзначав, що в особистостей з високорозвиненим внутрішнім слухом спостерігається не виникнення слухових уявлень після зорового сприйняття, а безпосереднє “слухання очима”, перетворення зорового сприйняття нотного тексту на зорово-слухове сприйняття. Сам нотний текст починає переживатися слуховим чином [26, 247].

Природно, що музичний і вокальний досвід, здатність мислити художніми й вокальними категоріями з'являються не відразу. За допомогою педагога-вокаліста, його словесних пояснень, показу, диригування, міміки студенти вчаться визначати

¹ В естетиці цей вид мислення визначається як процес операції уявленнями, які пов'язані з особистістю митця (педагога-вокаліста або студента).

² Вокальний образ – це узагальнене цілісне відображення життя, воно з'являється в результаті єдності переживання і мислення.

характер вокальних образів, їх розвиток, засоби музичної і вокальної виразності, вивчають таємниці голосоутворення. Так поступово виробляється самостійне творче мислення студентів.

Отже, вокальне мислення, рівень його розвитку залежать від обсягу уявлень і понять, від їх змістовного спрямування, узагальненості, від того, як співвідносяться між собою фізичні уявлення і вокальні поняття. Активізація вокально-слухових уявлень як головного чинника музичних характеристик вокаліста, їх постійний творчий розвиток є одним з необхідних чинників формування і вдосконалення професійного мислення педагога-вокаліста. Лише людина з добре розвинутими музичними здібностями – музичним і вокальним слухом (в якому поєднані звуковисотні компоненти гармонічних, тембрових, динамічних ладів), відчуттям ритму, музичною пам'яттю, уявою та емоційною чутливістю може розвивати їх в інших, кваліфіковано вести уроки вокалу.

Отже, сучасний викладач вокалу повинен орієнтуватися в суміжних науках (психології, педагогіці, дидактиці, культурології, музичній естетиці), урахувати їх досягнення у своїй практичній діяльності, щоб розвивати творчі здібності студентів і формувати необхідні вокальні навички не тільки емпірично, але й уміти з наукової точки зору обґрунтовувати вибір і використання певних методик і прийомів.

Так, наприклад, щоб керувати професійним розвитком співака, викладачу необхідно розбиратися в тому, що є музичними і вокальними здібностями з наукової точки зору і чи є можливим їх творчий розвиток. Принципово важливе значення для педагогічної практики, зокрема вокальної, має експериментально доведена Б. Тепловим теза про те, що “...не може бути здібностей, які б не розвивалися у процесі виховання і навчання..., здібності не існують інакше, ніж у русі, у розвитку” [26, 48].

Отже, ми переконалися, що виникнення й удосконалення вокально-слухових уявлень багато в чому залежать від використаних педагогом методів викладання, які можуть або активізувати музичний і вокальний слух студента, або гальмувати його. Уся вокальна діяльність – сприйняття, виконання, творчість – здійснюється рефлексивно. Вокальні навички, відчуття, усі процеси голосоутворення – це складні системи умовно-рефлекторних зв'язків, які спрямовані на досягнення творчої мети. Вони формуються і закріплюються у процесі вдало організованої педагогічної діяльності. Організація викладачем цілеспрямованої роботи студента дає можливість не тільки творчо розвинути його музичні та вокальні здібності, але й забезпечити його творчий розвиток.

Якість засвоєння професійних знань, умінь і навичок багато в чому визначається емоційно-ціннісним ставленням до них. Тому постійне стимулювання емоційної чутливості до музики, виховання грамотного сприйняття, ставлення до почуття і виконуваної музики є найважливішим чинником залучення студентів до самостійної пошукової роботи, а отже, і до творчого розвитку.

Таким чином, у вокальній педагогіці, зокрема в діяльності педагогів-вокалістів, велику роль відіграє розуміння сутності процесу навчання співака, яка полягає в тому, що творчий розвиток здібностей студента відбувається в гнучкій єдності двох складових – розумового розвитку і засвоєння професійних знань, співочих навичок.

Для оволодіння вокально-педагогічною майстерністю і досягнення подальшого професійного зростання необхідний цілий комплекс різноманітних здібностей – загальних, музичних, вокальних. Усі здібності формуються та вдосконалюються тільки у процесі професійної діяльності, за гармонійного поєднання вокальної і педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс. – М.: Музгиз, 1963. – Кн. 1–2. – 379 с.
2. Бодалев А. Вопросы формирования всестороннего развития личности. – Кишинев, 1980. – 108 с.
3. Ветлугина В. Возраст и музыкальная восприимчивость // Восприятие музыки – М.: Музыка, 1980. – С. 229–242.
4. Ветлугина Н. Музыкальное развитие ребенка. – М.: Просвещение, 1968. – 368 с.
5. Вопросы вокальной педагогики. – М.: Музыка, 1964. – Вып. 7.
6. Выготский Л. Психология искусства. – М.: Искусство, 1968. – 576 с.
7. Выготский Л. Психология развития как феномен культуры. – М., 1966. – 512 с.
8. Дмитриев Д. Основы вокальной методики: Уч. пособие. – М.: Музыка, 1968. – 676 с.
9. Дмитриев Л. В классе профессора М.Э. Донец-Тесейр. – М.: Музыка, 1974. – 64 с.
10. Кузьмина Н. Очерки психологической работы учителя. – Л., 1967. – 368 с.
11. Леонтьев А. Деятельность. Сознание. Личность // Избр. психол. произв.: В 2 т. – М.: Педагогика, 1983. – 234 с.
12. Леонтьев А. Педагогическое общение. – М.: Знание, 1979. – 48 с.
13. Леонтьев А. Проблемы развития психики. – М.: Мысль, 1972. – 574 с.
14. Лук А. Мышление и творчество. – М., 1978. – 321 с.
15. Луканин В. Обучение и воспитание молодого певца / Сост. и общ. ред. Е. Нестеренко. – 2-е изд., перераб. – Л.: Музыка, 1977. – 87 с.
16. Магюшкин А. Основные направления исследования мышления и творчества // Психологический журнал. – 1984. – № 1. – С. 27–38.
17. Медушевский В. О содержании понятия “адекватное восприятие” // Восприятие музыки. – М., 1980. – С. 89–107.
18. Морозов В. Тайны вокальной речи. – Л., 1967. – 203 с.
19. Павлов И. Полн. собр. соч. – М., 1963. – Кн. 2. – 408 с.
20. Ражников В. Диалоги о музыкальной педагогике. – М.: Музыка, 1989. – 212 с.
21. Ражников В. Резервы музыкальной педагогики. – М.: Музыка, 1980. – 95 с.
22. Ражников В. Три принципа новой педагогики в музыкальном обучении // Вопросы психологии. – М.: Наука, 1988. – Вып. 1. – С. 28–34.
23. Рождественская Н. Психолого-педагогические проблемы формирования творческой личности. – Л., 1998. – 350 с.
24. Сохор А. Вопросы социологии и эстетики музыки: В 3 т. – М.: Сов. композитор, 1981.
25. Сохор А. Социология и музыкальная культура. – М., 1975. – 325 с.

26. Теплов Б. Психология музыкальных способностей // Избр. труды: В 2 т. – М.: Педагогика, 1985. – 580 с.
 27. Харламов И. Педагогика. – М., 1990. – С. 197.
 28. Якобсон П. Психология художественного восприятия. – М.: Искусство, 1964. – 88 с.

Винар В.П.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КРИЗЬ ПРИЗМУ НАРОДНОЇ МАТЕМАТИКИ

У статті розглядаються основні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи крізь призму народної математики. Вивчення історії математики, в якій розкриваються основні елементи арифметики та геометрії на різних етапах історичного розвитку, відіграє важливу роль у навчанні математичної науки, сприяє посиленню інтересу до предмета, що у свою чергу є основним пріоритетом у вирішенні головного завдання – формування всебічно розвинутої особистості.

В статті розглядаються основні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи крізь призму народної математики. Изучение истории математики, в которой раскрываются основные элементы арифметики и геометрии на разных этапах исторического развития, играет важную роль в обучении математической науки, способствует усилению интереса к предмету, что в свою очередь является основным приоритетом в решении главного задания – формирование всесторонне развитой личности.

In the article the basic problems of preparation of future teachers of primary school are examined through the prism of folk mathematics. The study of history of mathematics in which the basic elements of arithmetic and geometry open up on the different stages of historical development acts important part in the studies of mathematical science, instrumental in multiplying interest to the object, that in the turn is basic priority in the decision of main task is forming comprehensively of the developed personality.

Соціально-економічні перетворення, які відбуваються в Україні, породили нові проблеми освіти і виховання майбутніх учителів початкової школи. В умовах переходу до ринкових відносин постала необхідність підвищення економічної грамотності всіх соціальних прошарків суспільства, у першу чергу молоді. За динамічного розвитку економіки безперервно зростають вимоги до тих, хто виходить на ринок праці. Саме молоді необхідна вільна орієнтація в соціально-економічних умовах, бачення стратегій їх поліпшення, оскільки через кілька років їм треба буде розв'язувати якісно нові економічні проблеми.

Відповідно до цього відбувається коригування напрямів і змісту початкової освіти та підготовки майбутніх спеціалістів у вищих навчальних закладах. В основі рушійних сил цього процесу лежить сукупність тез зі статусом апріорних

істин, яка відображає уявлення сьогоденного суспільства про завтрашнє професійне майбутнє студентської молоді.

Останнім часом викладачі більшості технічних, природнонаукових та інших факультетів університетів жахаються від рівня підготовки першокурсників, що починають вивчати курс вищої математики. З'ясовується, що після успішно складених випускних іспитів сутність математичних міркувань залишається для юнаків і дівчат таємницею.

Математика посідає особливе місце у загальнолюдській системі знань. Набуття студентами математичних знань є однією з найважливіших складових життєвих компетентностей. Вивчення математики, основних її складових частин неможливе без знання історії її виникнення – від найдавніших днів до сьогодення.

Вивчення народної математики – старовинних математичних знань – є складовою частиною дослідження історії математики; воно дуже важливе для глибокого висвітлення історії культури народів. Ознайомлення зі способами лічби, народними мірами і способами вимірів на різних етапах історичного розвитку відкриває нам цікавий світ еволюції поняття «число» та його властивостей, формування просторових уявлень і знань у галузі геометрії, дозволяє проникнути в глибини народної мудрості.

Народна математика дає яскравий матеріал для історії математики в індуктивний період її розвитку. Різні народи, які не мали між собою відносин, здебільшого проходили однакові стадії математичного розвитку, що ще раз підтверджує існування загальних законів суспільного розвитку. Вивчення еволюції мір і ваги має велике значення для дослідження економічного і культурного розвитку народу. Ознайомлення з мірами і способами вимірювань дає можливість дізнатися про просторові уявлення народу, про його відомості з геометрії, лічби і, таким чином, дослідити еволюцію математичних знань.

Математичні відомості українського народу досліджені не тільки істориками математики, але й етнографами. Народні способи лічби та вимірів, а також геометричні відомості з різних видів промислів і будівництва набули значного розвитку ще за часів Київської Русі. Цілком природно, що в народній математиці росіян, українців і білорусів багато спільного. Математична культура цих народів розвивалась у тісному їх взаємозв'язку, оскільки вони творили спільну культуру. У щоденній практичній діяльності людям доводилось проводити лічильні операції у виробництві, будувати житло, виконувати землевимірні роботи. Зрозуміло, що спочатку система лічби була дуже простою, а прилади для виміру досить примітивними. Проте, як свідчать археологічні знахідки й літописи, народні математичні знання як за часів Київської Русі, так і в наступний період невпинно розвивалися, поглиблювалися, розширювалися їх застосування.

Із часом населення українських сіл і міст почало користуватися не тільки народними способами